

קמאי מסרי נפשיהו על קדושת השם

בכמה רגעים הכל מסתדר.. ונראה שבכל מקום הגזרה היא אחר רוב האנשים, אלא שהצדיקים יש להם כח לבטל הגזרות ועל ידי הסרת הנעל מורה הצדיק שהדבר מפריע לו באופן אישי, עד שכביכול איננו יכול להמשיך בעבודתו.

אמר לה מה שמך - אמרה ליה מתון

שרב אדא בא ללמדנו שגם כאשר עושים דברים במסירות נפש צריך לעבוד במתינות, ומי שיעשה מסירות נפש באש של התלהבות, יכולים לצאת מזה דברים גרועים מאוד. ואם כן עלה בידינו שחש ושלום לומר שהיתה כאן מידה של פזיזות, אלא למדנו שכאשר עוסקים במסירות נפש, שיש התלהבות טבעית צריך לזהר מאוד לעשות במתינות יותר מפעולות אחרות.

צריך ביאור אם כן מדוע נגזרה עליהם הגזרה היה מן הראוי שלא תהיה עליהם הגזרה כלל. ושמא תאמר כדי שיחזרו בתשובה, הרי די היה בהסרת הנעל של רב יהודה בכדי להוריד גשם ולמה להם לחזור בתשובה אם

צריך ביאור מהיכתי תיתי ששמה יהיה קשור למאורע. וברש"י כתב שהשם גרם. ומשמע שהיה פשוט לרב יהודה ששמה גרם לכך. כלומר כיון שמסר עצמו על קדושת השם, ודאי שאותה גויה היה לה איזה תפקיד בעולם, להביא לידי קידוש השם.

והנה צריך ביאור שלכאורה משמע שרב אדא נהג באופן פזיז והיה צריך להיות מתון, וזה פלא לומר שהיה צריך להיות מתון בעודו עוסק בדבר שהגמ' מכנה מסירות נפש. ונראה

כיצד הצליח רב גידל להתעלות מעל היצר הרע

ונראה שלמדנו מזה שהעין יכולה לבחור מה לראות. והוא החליט שיראה אותם כאוונים. ולכך נקט לבנות, שאוונים אלו היו מצויים במקומו, ודימה אותם לאוונים לבנות המוכרות לו. בכדי שהכח המדמה לא יובילנו למקום אחר. ובהמשך הגמ' נאמר עין שלא רצתה ליזון מדבר שאינו שלה, כלומר יש אפשרות שהאדם יגיע למצב שעינו לא תרצה ליזון מדבר שאינו שלה, ולפי זה מובנת השייכות לרב גידל לסוגיין, שרב גידל לימד אותנו שהאדם רואה רק את מה שרוצה לראות, וכיון שהיה עוסק במצוה שהיה אומר להם כיצד לטבול, לכך לא ראה כלל דבר שיש בו מעבר לאוונים לבנות.

צריך ביאור דמשמע כאן שהוא גדלות שאינו מרגיש ביצרו. וקשה שהרי בחז"ל מבואר שאדרבה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ואביי (סוכה נב.) ורב עמרם חסידא (קידושין פא) יוכיחו. ועוד שהרי אסור לקרות קריאת שמע כנגד הערווה ומשמע שאין אפשרות להינצל מהרהור עבירה. וכיצד הניח רב גידל לעצמו לראות דברים כאלה.

עוד צ"ב מדוע מכנה אותם אוונים לבנות. וכי כולם היו בהירים? בבבלי? הרי תושבי בבל בדרך כלל כהים. עוד צריך ביאור, מה ענין מעשה זה לכאן. שאין זה כלל מעני הסוגיא.

ועוד צריך עיון הרי על זה היתה השאלה, וכי איך מפחד שתתעורר תאוותך למרות שלא זו היתה הכוונה. ומיה התשובה שהם כאוונים לבנות.

בענין יוסף המשולל מעין הרע

המח מעבד את הנתונים שנקלטו בעין. ויש אנשים שיכולים להרגיש אם מסתכלים בהם אפילו מאחורי הגב. וכח עין הרע הוא שהאדם משתלט על חברו בשליטה מרחוק, ומכניס אותו לשליטתו ואז יכול לפעול בו כפי אשר יחפוץ. אך יוסף הצדיק שלא הלך אחר עיניו, הינו שלא נתן לעיניו ליזון מדבר שאינו שלו, נתברך שאינו נשלט על ידי אחרים.

מה דגים שבים מים מכסים עליהם וכו'

ולמאן דאמר וידגו לרוב בקרב הארץ, מדובר בברכת אפרים ומנשה, ולא בברכת יוסף. והנה מה שהמים מכסים על הדגים אין זו הגנה על הדגים, שהרי אפשר לרדת למים ולצוד את הדגים. ועוד שהרי דגים שבים בלאו הכי אינם נפגעים מעין הרע, שרק אצל בני אדם יכולים להיפגע מעין הרע.

ונראה שלגבי בהמות כאשר אדם רואה בהמה וחפץ לאוכלה הרי הוא צד אותה ושוחטה. אך אצל הדג אין אדם מתאוה לו אלא אם החליט בשכלו, שרוצה לצוד דגים. ולברכה זו זכה יוסף, שכיון שהחליט בשכלו שאשת פוטיפר איננה ראויה לו לא הלך אחר מראה עיניו כלל, אלא אך ורק אחר השכל.

צריך ביאור, שהרי בפשטות כל הטעם שיוסף הצדיק אין עין הרע שולטת בו הוא משום שלא רצתה עינו ליזון ממה שאינו שלה, אם כן מדוע נאמר בגמ' אב"א עין שלא רצתה הרי הכל מבוסס על זה. ואין זה מהלך חדש.

ונראה שנחלקו שתי הלשונות מכח מה קיבל זרעו של יוסף את הברכה האם מכח ברכת יעקב שבירך אותם שיהיו עולי עין. או מעצם המעשה של יוסף, זכה זרעו להיות מי שאין עינו רוצה לזון ממה שאינו שלה. וממילא מבטל את כח עין הרע.

ונפק"מ אם יש זרע ליוסף שבמשך הזמן ירד מהדרך ועינו איננה בדרגה זו. האם יזכה לברכת עין הרע, שאם נאמר שהוא משום ברכת יעקב, אזי כל הזרע מתברך שאינו ניזוק בעין הרע. אך אם הוא מכח יוסף, צריך שהזרע ילך בדרכי אביו, ואם לא - לא יזכה להיות מעל העין.

בביאור הטעם מדוע עין הרע איננה שולטת במי שאין הולך אחר עיניו

בפשטות נתפס אצל האנשים שבכוחה של העין לראות דברים מרחוק ולתרגם אותם לנתונים. ואין זה הפשט. אלא כח העין הוא לשאוב את הדברים אל תוכו, ואז

דף כ:

בענין חינוך קטנים לקריאת שמע פלוגתא דרש"י ורבינו תם

שחיבים להעיר משנתם אף שהם יותר מאוחר, או שמא החינוך כלפיהם הוא לקרוא קריאת שמע לאחר הזמן. ויתכן שלדעת רבינו תם חידשו חכמים לגבם זמן קריאת שמע לפי הראוי להם.

נחלקו רש"י ורבינו תם האם קטנים שהגיעו לחינוך פטורים מקריאת שמע משום שאינם מצויים אצל אביהם, ופטורים חכמים מחינוך קריאת שמע. או שמא לא פטורים חכמים מחינוך קריאת שמע. ויש לעיין האם כוונת רבינו תם

מהו דתימא הואיל ואית בה מלכות שמים

שמים. ויש לעיין מה הדין אדם שקרא קריאת שמע ולא התכוון לקבל עליו עול מלכות שמים. האם יוצא ידי חובה או לא. ונראה לומר שמדאורייתא ודאי יוצא, אך מדרבנן אינו יוצא. שענין קבלת עול מלכות שמים הוא תקנת חכמים להרחיב את דין קריאת שמע לקבלת עול מלכות שמים. וכן אמירת בשכמל"ו איננה מעכבת את מצות הקריאה דאורייתא לדעת כמה ראשונים. אך מכל מקום חסר בקבלת עול מלכות שמים.

צריך ביאור, במהלך הגמ'. מתחילה סברה הגמ' לומר שלמרות שכתוב ובשבך ובקומך, נשים חייבות בקריאת שמע מאחר שיש בה מלכות שמים. אם כן מדוע באמת אינן חייבות. ונראה לבאר כך. שמתחילה סברה הגמ' לומר, שקריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים, ואם כן נשים שחייבות בעול מלכות שמים חייבות בקריאת שמע. **קמ"ל** שקריאת שמע איננה מעשה של קבלת עול מלכות שמים, אלא תכלית הקריאה להגיע לידי מלכות

בענין פטור נשים ממצווה דרבנן שהזמן גרמא

באופן מיוחד לחייב את הנשים, חייבום אף במצות עשרה שהזמן גרמא. ובתפילה כיון שהיא רחמי, ואף נשים זקוקות לזה, ממילא חייבום. אך הלל שהוא חיוב דרבנן כללי, לא ראו לנכון לחייבום אם לא משום שאף הן היו באותו הנס. וכן פשוט שנשים אינן חייבות בלולב ביום טוב שני דרבנן. **והתוס'** סברו, שכל דבר שהזמן גרמא אי אפשר להם לרבנן לתקן חיוב לנשים, שכל חיוביהם יהיו כפופים לגדרי התורה. ומה שנשים חייבות בנרות חנוכה ובארבע כוסות משום שהיו באותו הנס, משום שגדר החיוב הוא חיוב של נס, מה שאין כן הלל אינו חיוב של נס אלא ענין אחר. ובאמת הקשו הראשונים למה לא נאמר הלל כיון שהיו באותו הנס. ואכמ"ל.

רש"י כתב ששנשים חייבות בתפילה שכיון שהיא דרבנן והם תקנוה, הם החליטו האם לחייב את הנשים ולחנך את הקטנים. ונמצא לכאורה שנשים אינן פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא דרבנן. והתוס' העירו על דבריו שאם כן הלל דרבנן מדוע נשים פטורות, הרי הוא מצווה דרבנן. **ועוד** יש להעיר על דברי רש"י מדוע הוצרך לטעם זה הרי בגמ' כתוב שהטעם שנשים חייבות בתפילה משום דרחמי נינהו. ותיפוק ליה שהוא מצווה דרבנן. **ונראה** ליישב את דברי רש"י, דהנה נשאל שאלה, אם התורה פטרה את הנשים ממצוות עשה שהזמן גרמא, מדוע לא תקנו חכמים את תקנתם כעין דאורייתא, שלא לחייב את הנשים. אלא הטעם פשוט שרק בדברים שראו רבנן לנכון

בביאור פלוגתא דאביי ורבא אם נשים חייבות בקידוש היום מדרבנן

דעת אביי הוא שיסוד הקידוש הוא שעל ידו נבדלים ממלאכה, ולכך נשים שאינן חייבות מדאורייתא בקידוש, אך ראוי שיעשו קידוש כדי שייבדלו ממלאכה. אך רבא סבר שחיוב הקידוש הוא משום כבוד היום. ולכך אין לחייב את הנשים מדרבנן בקידוש היום. אמנם עד כמה שדורשים שמי שישנו בשמירה ישנו בזכירה, נראה שהתחדש שסברת אביי נכונה בדאורייתא שיסוד חיוב קידוש הוא לסייע בשמירה, שעל ידי הקידוש והאוירה שסביבו, יש תועלת בהיבדלות ממלאכה. נתאר לעצמנו כיצד היתה נראית סעודת השבת לולא הקידוש שקדם לה.

יש לדון ביסוד מה שנחלקו אביי ורבא אם נשים חייבות בקידוש היום דרבנן, על אף שמצוות עשה שהזמן גרמא הוא. שלכאורה צדקו דברי רבא, שאם כדברי אביי בכל מצוות עשה שהזמן גרמא נחייבם מדרבנן. **ונראה** לומר שיסוד ההבדל בין חיוב דרבנן לחיוב דאורייתא הוא, שחיוב דאורייתא הוא חיוב בעצם, שכך הוא עצם הדין, וחיוב דרבנן הוא משום שכך ראוי להיות, מאיזו סיבה או תועלת או גזרה וכדומה. **ויש לחקור ביסוד חיוב קידוש** האם כל עניינו הוא כבוד היום, להודיע ששבתתו ממלאכה היא לכבוד היום הקדוש ולא משום שאין לו מלאכה. או שמא על ידי הקידוש נבדל הוא ממלאכה, שהקידוש מכבד את היום ועל ידי זה נבדל ממלאכה.

הם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה

שביעה, ונמצא מבטל את הדין. ולכך מדקדקים או לאכול פחות מכזית או פחות מכביצה, בכדי שגם אם יאכלו את זה יחד עם דברים אחרים לא יגיעו לידי חיוב.

ולקמן נאריך בזה בדין כזית ובכביצה מהו יסוד עניינם.

המאמר צריך ביאור, הרי תקנת חכמים היתה שלא נלך אחר שיעור שביעה אלא אחר שיעור כזית וכביצה. ולכאורה הוא חיוב ברכת המזון דרבנן. ומה זה שונה מכל תקנות חכמים. הרי כל מה שתקנו חכמים הוא תוספת על עיקר הדין. ומה נשתנה כאן. ונראה שיסוד תקנת חכמים היתה שכיון שיתכן שיאכל אדם שיעור קטן ויהיה בו כדי